

RUTGER BREGMAN

**MORAALINEN
KUNNIAAN-
HIMO**

**LAKKAA HAASKAAMASTA LAHJOJASI
JA TOTEUTA IHANTEESI**

SUOMENTANUT MARI JANATUINEN

ATENA

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

The publisher gratefully acknowledges the support of
the Dutch Foundation for Literature

First published in the Netherlands as *Morele ambitie* by De Correspondent
(decorrespondent.nl/en) a member-funded journalism platform for indepen-
dent voices. Join the movement on moralambition.org.

Suomenkielinen laitos © Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2024
Hollanninkieliset viitteet kääntänyt Mari Janatuinen.

Atena
Jyväskylä

Sivun 136 sitaatti: J. K. Rowling: *Harry Potter ja salaisuuksien kammio*, suom.
Jaana Kapari

ISBN 978-951-1-48981-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Äidilleni

SISÄLLYS

Esipuhe	9
<i>Maailman onnellisimman miehen salaisuus</i>	
1. Ei, et riitä sellaisena kuin olet	13
<i>Yksinkertainen malli lahjojesi hyödyntämiseen</i>	
2. Madalla kynnyksellä tarttua toimeen	33
<i>Vastarintasankareista ja moraalisen kunnianhimon tarttuvuudesta</i>	
3. Lähde mukaan kulttiin (tai perusta sellainen itse)	53
<i>Ralph Nader, kveekarit ja muut oudot porukat, jotka ovat muuttaneet maailmaa</i>	
4. Näe voittaminen moraalisen velvollisuutenasi	75
<i>Jalon Häviäjän viisi illuusiota ja Rosa Parksin nerous</i>	
5. Opi liikuttumaan taulukoiden numeroista	101
<i>Tärkeä tarina miehestä, joka painoi kaukosäätimen väärää nappia</i>	
6. Ilmoittaudu kelpo kansalaisten Tylypahkaan	117
<i>Maailman innostavimpiin kuuluvasta koulusta</i>	

7. Mieti, mitä maailma tarvitsee, ja keksi se <i>Mitä Jonas Salkin ja Josephine Cochranen kaltaiset tienraivaajat voivat meille opettaa</i>	137
8. Pelasta ihmishenki – nyt vain 4 999,99 dollarilla <i>Mitä voit saavuttaa radikaalisti priorisoimalla ja miten moraalinen kunnianhimo voi eksyä täysin väärille raiteille</i>	159
9. Laajenna moraalista piiriäsi <i>Kuusi merkkiä, jotka osoittavat, että olet historian väärällä puolella</i>	183
10. Pyri hyvään esivanhemmuuteen <i>Ihmiskunnan suurimmista uhkakuvista</i>	207
Jälkisanat <i>Milloin olet tehnyt tarpeeksi?</i>	233
The School for Moral Ambition	243
Kiitokset	247
Viitteet	249

ESIPUHE

*»En voi uskoa, että elämän tarkoitus on olla 'onnellinen'.
Uskon, että elämässä on tarkoitus olla hyödyksi, olla
vastuullinen, kunniallinen, myötätuntoinen. Ja ennen
kaikkea olla merkityksellinen, toimia jonkin asian puolesta
siten, että elämästäsi jää jokin jälki.»*

Leo Rosten, kirjailija (1908–1997)

Tutkijat eivät olleet uskoa silmiään. Tällaisia aivoja he eivät olleet nähneet koskaan aiemmin. Oli varhainen aamu toukokuun 22. päivänä vuonna 2001, ja he tuijottivat Wisconsinin yliopiston tutkimuslaboratoriossa tuoreimpia magneettikuvauksen tuloksia.¹

Mitä oli meneillään? Heidän koehenkilönsä aivoissa näkyi enemmän gamma-aaltoja kuin neurotieteessä oli mitattu koskaan aiemmin. Prefrontaalisen aivokuoren vasen puoli, joka on yhdistetty onnellisuuteen, suorastaan kuhisi toimintaa, kun taas oikealla puolella, kielteisiin ajatuksiin liittyvässä osassa, ei näkynyt aivo-toimintaa juuri lainkaan.²

Kun tutkimustulokset julkaistiin, media ympäri maailmaa toitti, että nyt oli löydetty mies, jolla oli maailman hienoimmat aivot. »Hän kykenee hallitsemaan ajatuksiaan hämmästyttävän hyvin», eräs brittitoimittaja kirjoitti, »ja hänen aivoissaan on ennennäkemätön määrä positiivisia impulsseja».³

Kuka tämä mies oli? Ja mitä hänen aivoilleen oli tapahtunut?

Magneettikuvauksen mies oli munkki nimeltä Matthieu Ricard. Hän oli varttunut Pariisissa 1960-luvulla ja väitellyt molekyyli-genetiikan tohtoriksi arvovaltaisesta Pasteur-instituutista. Hänellä oli edessään loistava ura tieteilijänä, mutta 26-vuotiaana hän tekin suoranaisen täyskäännöksen ja lähti kauas Pohjois-Intiaan,

Himalajan vuoristoon. Siellä hän opiskeli suurimpien buddhalais-
ten mestarien johdolla.

Lopulta Ricard oli meditoinut yli 60 000 tuntia. Vuodesta toiseen hän ravitsi henkeään ajatuksin, jotka olivat täynnä myötätuntoa ja lähimmäisenrakkautta. Lopputulos oli ällistyttävä. Kuten sanoma- ja aikakauslehdet magneettikuvauksen jälkeen otsikoivat, Mathieu Ricard oli »maailman onnellisin mies».

Munkki Ricard oli onnistunut saavuttamaan sen, mitä miljoonat ihmiset tavoittelevat elämänsä korkeimpana päämääränä. He pyrkivät parantamaan oloaan lukemattomilla menestyksellä ja hyvinvointia lupaavilla konsteilla, mantroilla ja nikseillä. Saat hyvinkin 60 000 tuntia käytettyä siihen, että luet tuhansia kirjoja, jotka lupaavat kertoa seitsemän hyvää, kaksitoista elämänohjetta ja pitkän ja onnellisen elämän salaisuuden – vain siinä toivossa, että saisit yhtä hienot aivot kuin tällä kuululla ranskalaismiehellä.

Matthieu Ricardin voi kuitenkin nähdä toisessakin valossa. Hän on viettänyt 60 000 tuntia, toisin sanoen 7 500 kokonaista työpäivää eli kolmekymmentä täyttä työvuotta oman päänsä sisällä. Noina kolmenakymmenenä vuotena hän ei tehnyt mitään kenenkään toisen hyväksi, kolmeenkymmeneen vuoteen hän ei liikauttanut sormeankaan maailmaa parantaakseen. Onko se tosiaan ylistämisen arvoista?

Ehkä sinä haluat käyttää rajallisen aikasi tällä planeetalla toisin. Ehkä sinulle oma onnesi ei olekaan ainoa saati tärkein tavoite tässä elämässä. Ehkä et halua, että kuolinvuoteellasi sinua jäytää tunne: elämässä olisi ollut muutakin – paljon muuta.

Jos näin on, tarvitset toisenlaisen kirjan, et jälleen yhtä onnellisen elämän opaskirjaa. Tarvitset kirjan, joka ei tee elämästäsi helpompaa vaan vaikeampaa. Kirjan, joka ei tuo lohtua vaan saa olosi epämurkavaksi. Kirjan, josta toivot, ettet olisi sitä koskaan lukenut, sillä viimeisen lehden käännettyäsi sinun on tartuttava toimeen.

Tämä on sellainen kirja.

1.

**EI, ET RIITÄ
SELLAISENA KUIN OLET**

»Ihmiset saattavat käyttää koko elämänsä siihen, että kapuavat menestyksen tikkaita – vain huomatakseen huipulle päästyään, että tikkaat nojaavatkin väärään seinään.»

Allen Raine, kirjailija (1836–1908)

1.

Aikamme suurinta haaskausta on lahjakkuuden haaskaaminen. Eri puolilla maailmaa on miljoonia ihmisiä, jotka voisivat osaltaan tehdä paljonkin, jotta maailma olisi parempi, mutta he eivät tee niin. Miksi? Ensimmäinen syy on ilmeinen: he eivät saa siihen mahdollisuutta. Mieti vaikka vain sitä puolikasta maailman väestöstä, jonka on elettävä alle seitsemällä dollarilla päivässä.¹ Montako Einsteinia heidän joukossaan mahdetaan menettää?

Tarkoitankin niitä, jotka kyllä saavat kaikki mahdollisuudet. Ihmisiä, jotka voivat rakentaa uraansa mutta joiden ansioluettelo näyttää silti surkealta; lahjakkuuksia, joille koko maailma on auki mutta jotka sitten päätyvätkin tylsiin, hyödyttömiin tai jopa haitallisiin töihin.

Tähän haaskuuseen on lääke, ja se on *moraalinen kunnianhimo*. Moraalinen kunnianhimo tarkoittaa tahtoa parantaa maailmaa mahdollisimman paljon. Se on omistautumista aikamme suurten ongelmien ratkaisemiselle, oli kyse sitten ilmastonmuutoksesta tai lapsikuolleisuudesta, veronkierrosta tai seuraavasta pandemiasta. Se on halua saada aikaan jotakin ratkaisevaa ja jättää perinnöksi jotakin oikeasti merkityksellistä.

Moraalinen kunnianhimo lähtee yksinkertaisesta ymmärryksestä: sinulla on vain tämä yksi elämä. Tällä maapallolla viettämäsi

aika on arvokkainta mitä sinulla on. Aikaa ei voi koskaan ostaa lisää, ja jokainen käyttämäsi tunti on lopullisesti menetetty. Jos olet kokopäivätyössä, urasi koostuu 80 000 työtunnista, tai 10 000 työpäivästä eli 2 000 työviikosta. Se, miten tämän ajan käytät, on yksi elämäsi tärkeimpiä moraalisia kysymyksiä.

Mitä siis haluat CV:hesi kirjoittaa? Tuleeko curriculum vitae-tasi (eli »elämänkulustasi») ihan kelvollinen mutta varsin ennalta arvattava asiakirja? Vai asetatko riman korkeammalle? Moraalisesti kunnianhimoiset ihmiset eivät kulje lauman mukana vaan uskovat syvällisempään vapauden muotoon, vapauteen sivuuttaen tavanomaiset menestyksen mittapuut, vapauteen kulkea elämänpolkua tietäen, että sitä voi kulkea vain kerran.

Maailmaa parantaakseen ei nykyisin tarvitse mennä kauas. Ihmiskunta ponnistelee toipuakseen julmasta pandemiasta, ja samaan aikaan näemme ensimmäistä kertaa vuosikausiin nälänhädän kasvavan.² Samaan aikaan kun demokratia ja oikeusvaltio horjuvat, yli 100 miljoonaa ihmistä on joutunut pakenemaan kotoaan.³ Samaan aikaan kun lämpöennätys toisensa jälkeen rikkoutuu, ilmastotutkijat painottavat, että yhteiskunnassamme tarvitaan »suurempi ja perustavanlaatuisempi muutos» kuin koskaan rauhan aikana.⁴

Lyhyesti sanottuna: aikamme vaatii moraalista kunnianhimoa.

Nyt saatat ajatella, että ihan kiva, mutta olen töissä yhdeksästä viiteen, minulla on kaksi lasta ja asuntolaina. Voin kyllä hyvin lajitella jätteet ja syödä vähän vähemmän lihaa – mutta että ihan »perustavanlaatuinen muutos»? Juu ei.

Siinä tapauksessa tämä kirja ei ole sinulle. Suoraan sanottuna halusin alun perin suunnata tämän kirjan teineille ja parikymppisille, jotka eivät vielä ole laatineet oman elämänsä perustuslakia. Useimmat yli kolmekymppiset eivät enää juurikaan tee suunnanmuutoksia. Kun on jo hankkinut labradorinnoutajat, sähköiset ruohonleikkurit ja hilavitkuttimet, on yleensä jo menetetty tapaus.

Jos tämän kuuleminen ärsyttää sinua – kuten voin hyvin kuvitella – todista sitten, että asia on päinvastoin. Aina on olemassa poikkeuksia, ja tämän kirjan avulla haluan saada sinut vakuuttumaan siitä, että sinä voit olla sellainen. Koskaan ei ole myöhäistä nostaa moraalisen kunnianhimosi tasoa.

2.

Aloitetaan yksinkertaisesta mallista, joka osoittaa, miten hyödynät lahjojasi. Vaihtoehdot voi mielestäni jaotella karkeasti ottaen neljään eri kategoriaan:

	ei kovin idealistinen	idealistinen
ei kovin kunnianhimoinen	I <i>Bullshit job,</i> koroilla eläminen	III intohimoinen osa-aikatyöläinen, online-aktivisti
kunnianhimoinen	II konsultti, pankkiiri, yritysjuristi	IV moraalisesti kunnianhimoinen

Kategoria I: ei kovin tavoitteellinen, ei kovin idealistinen

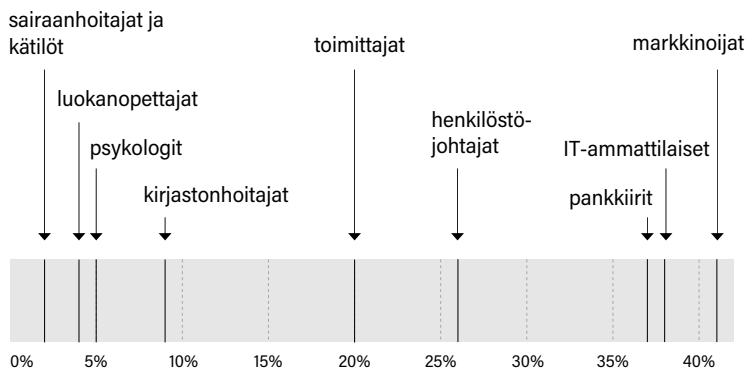
On ihmisiä, joiden työ ei yksinkertaisesti tuo mitään lisäarvoa. He kirjoittavat raportteja, joita kukaan ei lue, tai johtavat kollegoita, jotka eivät johtamista kaipaa. Kansainvälisten tutkimusten mukaan noin kahdeksan prosenttia kaikista työntekijöistä pitää työtään hyödyttömänä. Toiset 17 prosenttia epäilee, onko heidän työllään minkäänlaista yhteiskunnallista merkitystä.⁵

Antropologi David Graeber on käyttänyt näistä tapauksista ilmausta *bullshit jobs*, hevonpaskatyöt.⁶ Mitä töitä tämä sitten tarkoittaa? Tiedämme ainakin sen, millaisista töistä hevonpaskatöissä *ei* ole kyse. Vuonna 2020, koronapandemian alussa, monissa maissa laadittiin luetteloita »välttämättömistä ammateista» – siivoojista roskakuskeihin, opettajista sairaanhoitajiin, bussikuskeista pelastustyöntekijöihin. He ovat niitä, joiden vahvojen hartioiden varassa maa pysyy pystyssä, eikä heille tarvitse saarnata moraalisesta kunnianhimosta.

On kuitenkin olemassa myös ei-niin-kovin-hyödyllinen luokka. Se koostuu somevaikuttajista ja markkinoijista, lobbareista ja päälliköistä, pörssimeklareista ja yritysjuristeista – ihmisistä, jotka voivat mennä lakkoon maailman siitä kärsimättä. Huomattavaa kyllä, tässä joukossa on melkoisesti väkeä, jolla on hienot tutkinnot ja aikamoiset palkat. Kuten eräs Facebook-työntekijä aikoinaan huo-

Ketkä pitävät omaa työtään älyttömänä?

Omaa työtään hyödyttömänä pitävien osuus ammattiryhmästä (prosentteissa)

Lähde: Dur en Van Lent (2019)

kaisi: »Sukupolveni lahjakkaimmat yksilöt miettivät keinoja, joilla saada ihmiset helpoimmin klikkaamaan mainoksia.»⁷

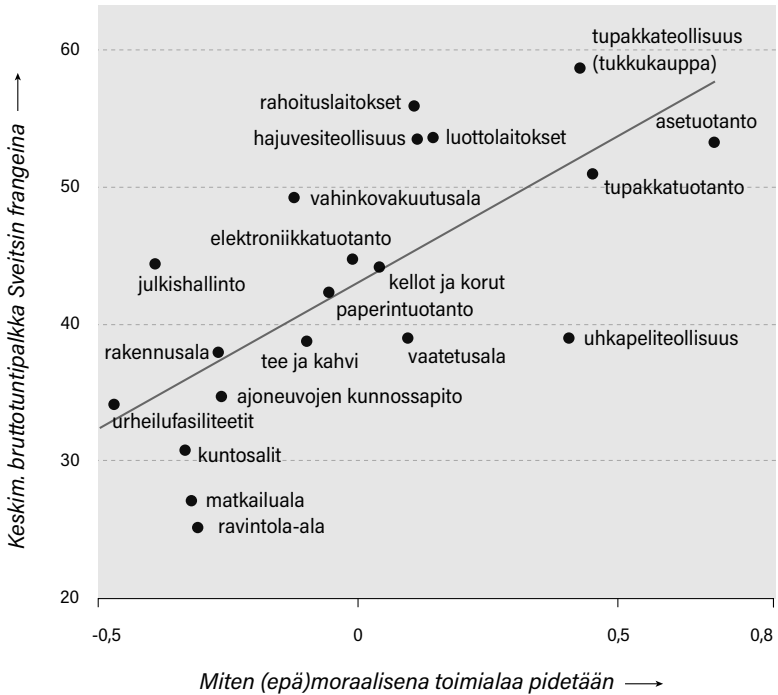
Voisi olla huonomminkin. Jotkin työt ovat suorastaan vahingollisia, ja ne luetaan niin sanottuihin syntialoihin – *sin industries*. Näitä ovat mainostajat, jotka markkinoivat riippuvuutta aiheuttavia lääkkeitä, tilintarkastajat, jotka auttavat ökyrikkaita veronkierrossa, vakuutusmyyjät, jotka kaupittelevat kiskurivakuutuksia sekä kaikki, jotka toimivat uhkapeli- tai tupakkateollisuudessa.

Usein tällaiselle työlle on annettu jokin PR-pintasalaus (esimerkiksi tupakkayritys Philip Morris työstää kovasti »savutonta tulevaisuutta»). Ei kuitenkaan pidä erehtyä: nämä ovat ihmisiä, jotka suorittavat tutkintonsa yhteiskunnan kustannuksella ja ryhtyvät sitten turmelemaan samaista yhteiskuntaa.

On itsestään selvää, että sosiaalisissa tilanteissa monet näistä työntekijöistä eivät mielellään kerro hyödyttömästä tai jopa vahingollisesta työstään. Tämä lieneekin syy sille, että heidän palkkansa on keskimääräistä korkeampi – kyllähän näin kiusallisesta työstä on saatava lisäkorvaus. Palkkatason ja toimialan oletetun (epä) moraalisuuden välillä onkin merkittävä suhde.⁸ Tarkastellaan vaikka tätä sveitsiläisen tutkimuksen diagrammia:

Mitä korkeampi palkka, sitä huonompi homma?

Tuntipalkan ja (epä)moraalisuuden välinen yhteys

Lähde: Schneider, Brun en Weber (2020)

Joillakin tähän »ei kovin kunnianhimoinen, ei kovin idealistinen» -kategoriaan kuuluvilla on keino päästä tilanteestaan: koroilla eläminen. Lukuisissa itseapukirjoissa selitetään, miten voit mahdollisimman vähällä vaivalla »ansaita» mahdollisimman paljon rahaa, niin että voit mahdollisimman pian heittäytyä olo-neuvokseksi. Nykyisin on joukoittain pari-kolmekymppisiä, jotka unelmoivat pääsevänsä eläkkeelle jo nuorena »passiivisten tulo-

jensa» avulla – tulojen, joita karttuu kiinteistöistä, osakkeista tai kryptovaluutoista.⁹

Säästämisessä ja sijoittamisessa ei tietenkään ole mitään vikaa, mutta tällainen ajattelu on useimmiten pohjimmiltaan vähän ikävää. Tavoitteena on eräänlainen vapaus, jonka myötä ei »tarvitse enää tehdä mitään». Konttoriorjuudesta halutaan päästä siirtymään koroillaeläjäksi mahdollisimman pian, niin että epämiellyttävät työt voidaan ulkoistaa eikä itse tarvitse tehdä yhteiskunnan hyväksi enää mitään.

Kategoria II: Kunnianhimoinen muttei kovin idealistinen

Toinen hukkaan heitettyjen lahjojen kategoria koostuu ihmisistä, jotka ovat kyllä kunnianhimoisia mutta eivät kovin idealistisia. Toisin sanoen he haluavat lukeutua parhaisiin, mutta heillä on menestykselle melko sieluttomat mittapuut: hieno titteli, kova palkka, maisematoimisto ja muita vastaavia etuja.

Ei tarvitse kuin tarkastella maailman arvostetuimmista yliopistoista valmistuneita. Peräti 45 prosenttia Harvardissa opiskelleista lähtee rahoituslalle tai konsulteiksi.¹⁰ Pari vuotta sitten tehdyssä mielipidemittauksessa kävi ilmi, että Alankomaissakin 40 prosenttia parhaiten suoriutuneista opiskelijoista halusi töihin suuriin konsulttitoimistoihin, kuten McKinseylle tai Boston Consulting Groupille.¹¹ Ennen kaikkea nuorten miesten keskuudessa konsultti- ja pankkiala ovat valtavan suosittuja.¹²

Mitä massiivista lahjojen haaskausta. Kun taloustieteilijä Benjamin Lockwood 2000-luvun alussa opiskeli Yhdysvalloissa eksklusiivisessa Amherst Collegessa, hän näki monien opiskelutovereidensa lähtevän aloille, joista ei aina tiennyt, tuottavatko ne lisäarvoa.¹³ Vuonna 2017 hän julkaisi yhdessä kahden kollegansa kanssa urauurtavan tutkimuksen, josta kävi ilmi, että monet hänen opiskelutovereistaan aiheuttivatkin nyt yhteiskunnalle *kustannuksia*.¹⁴

Esimerkiksi yritysjuristi aiheuttaa vuodessa noin 30 000 dollarin yhteiskunnallisen vahingon, yritys pankkiiri taas yli 100 000

dollarin.¹⁵ Summat ovat melkoisia, mutta Lockwood korostaa, että »vaihtoehtoiskustannukset» ovat vielä paljon korkeammat. Tämä taloustieteen jargoniin kuuluva termi tarkoittaa: »Voi, mitä nämä ihmiset olisivatkaan saaneet aikaan, jos eivät olisi haaskaaneet lahjojaan.»¹⁶

Esimerkiksi useimmat konsultit tuottavat kyllä lisäarvoa, mutta – ja tässä onkin asian ydin – paljon vähemmän kuin voisivat tuottaa. He kyllä auttavat parantamaan jonkin organisaation työkulkua tai selkeyttävät sen henkilöstöpolitiikkaa tai neuvovat yritystä toisensa jälkeen uudessa sääntelyssä. Tämä on hienoa työtä, eikä maailma muutu siitä huonommaksi. Muista kuitenkin, että parhaassakin tapauksessa nämä (super)lahjakkuudet enintään auttavat muita olemaan vähän tuottavampia. He eivät saata mitään uutta alulle. He eivät perusta uusia organisaatioita, tee uusia keksintöjä eivätkä yleensä pohdi aikamme suurimpia haasteita.

Tällaisen urapolun valittuaan voi tietenkin olla varma, että saa hyvää palkkaa. Jos kuulut kärkikastiin, tienaat tarpeeksi hankkiaksesi kalliin kakkosasunnon meren rannalta ja voit matkustaa kolmesti vuodessa Alpeille laskettelemaan. Mutta onko siinä todella kaikki, mitä elämältäsi haluat? Eikö elämässäsi voisi olla paljon muutakin? Pari vuotta sitten *Financial Times*issa oli juttu, jonka mukaan monet lahjakkaat konsultit »kokevat tuovansa maailmaan vain vähän lisäarvoa ja kaipaavat henkilökohtaisen kasvun, yhteisöllisyyden ja merkityksellisyyden tunnetta».¹⁷

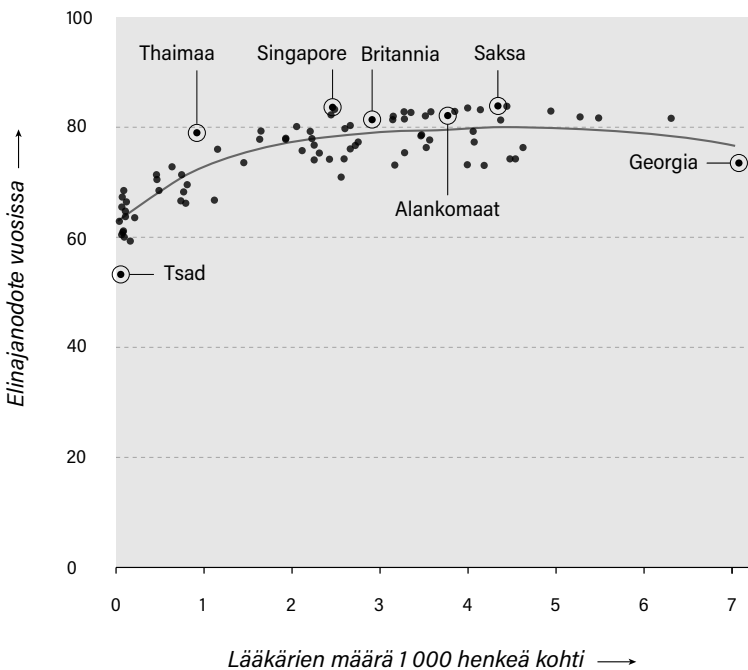
Jopa lääkärien keskuudesta kuuluu vastaavia turhautuneita kommentteja. Parhaat lääkärit saattavat nimittäin olla yhä tärkeämpiä yhä harvemmille potilaille. Meillä on kyllä loistavia kardiologeja, jotka voivat korjata sydänläpän pienen nivusiin tehdyn viillon kautta – mahtavaa, eikö? Käytännössä näitä hirvittävän kalliita leikkauksia tehdään kuitenkin ennen kaikkea rikkaille kahdeksankymppisille, jotta heidän elämänsä saadaan venytettyä vielä vähän pidemmäksi.¹⁸ Kansainväliset tutkimukset ovat jopa

osoittaneet, että peräti kolmasosalla annetusta hoidosta on vain vähän arvoa – tai se on jopa vahingollista.¹⁹

Lahjoja haaskataan myös yrittäjien maailmassa. Kun katsotaan luetteloita menestyneistä start-up-yrityksistä, joukossa on tietenkin aina joitakin inspiroiviakin aloitteita. Esimerkiksi yritys, joka kehittää keinolihaa, ja toinen, joka rakentaa aurinkoenergialla liikkuvaa autoa, tai järjestö, joka kehittää nenäsuihketta viruksia vastaan – kaikki tämä on hienoa ja lupaavaa.²⁰

Lääkärimäärän kasvu ei juuri paranna elinajanodotetta

Elinajanodote suhteessa lääkärin määrään
1 000 asukasta kohti (2019)

Lähde: Maailmanpankki

Paljon useammin näet kuitenkin yrittäjien tarjoavan ratkaisuja ongelmiin, joista et edes tiennyt kärsiväsi. Esimerkiksi »parhaiden nuorten yrittäjien» kategoriassa törmäsin äskettäin sähköhammasharjan vaihtopäiden kestopalaukseen.²¹ Tai mietipä kuka ties kuinka monennetta sijoitussovellusta, miljoonatta muotikauppaa, jälleen yhtä verkkokauppojen kuljetuspalvelua tai vaikka hollantilaista patjoja myyvää start-up-yritystä, jonka mainoksen kuulee meillä joka ikisessä podcastissa. (»Patja on oikeastaan unettavin tuote, mitä kuvitella saattaa», yrityksen perustaja sanoo.²²)

Eihän tässä kaikessa mitään vikaa ole. Minulla ei ole mitään patjoja vastaan, ja minusta on ihan okei saada joka toinen kuukausi postilaatikkoon uusi sähköhammasharjan vaihtopää. Mutta väkisin kin sitä kysyy itseltään, mitä tällaisten yritysten perustajat olisivat voineet saada aikaan, jos he olisivatkin paneutuneet ratkomaan esimerkiksi sitä pulmaa, että vuosittain 5,4 miljoonaa imeväisikäistä ja pientä lasta menehtyy helposti ehkäistäviin tauteihin.²³

Entä jos he olisivat hyödyntäneet lahjojaan johonkin, jolla olisi oikeasti merkitystä?

Kategoria III: idealistiset mutta eivät kovin kunnianhimoiset

On olemassa kolmaskin kategoria, ihmiset, jotka ovat kyllä idealistisia mutta eivät kovin kunnianhimoisia. Tämä elämänasenne tuntuu olevan tyypillinen suurelle osalle Z-sukupolvea eli vuoden 1996 jälkeen syntyneitä.

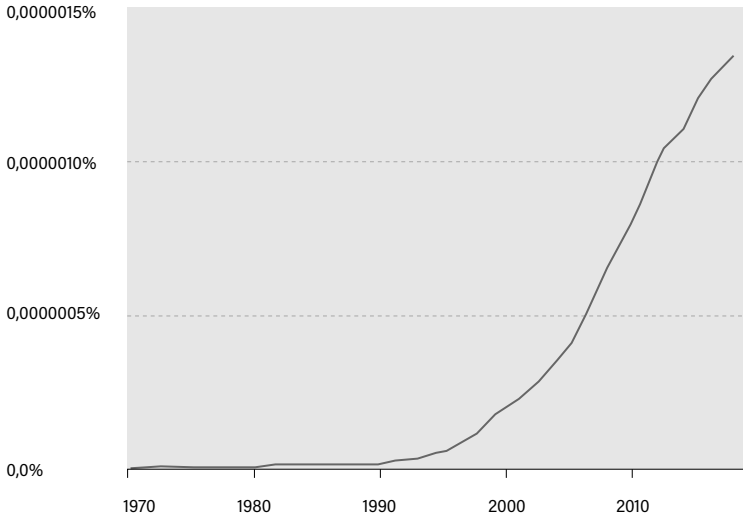
Mielipidemittaus toisensa jälkeen on osoittanut, että nykyiset teinit ja parikymppiset ovat progressiivisin sukupolvi koskaan.²⁴ Tämä on loistava uutinen. Monet nuoret ovat idealistisempia kuin vanhempansa, ja he keskittyvät aikamme suurimpiin ongelmiin, olipa kyse ilmastonmuutoksesta tai eriarvoisuudesta, rasismista tai seksuaalisesta häirinnästä.

Jotain tuntuu kuitenkin puuttuvan. Sen huomaa esimerkiksi tavasta, jolla monet nuoret pohtivat uraansa. Monet eivät enää halua

mukaan kapitalistiseen oravanpyörään vaan etsivät työtä, joka on heille myös intohimo – ja mieluiten osa-aikainen.²⁵

»Follow your passion» -ilmauksen suosion kasvu

— englanninkielisissä kirjoissa vuosina 1970–2019

Lähde: Google Ngram

Joskus vaikuttaa siltä kuin »kunnianhimo» olisi nykyisin ruma sana, joka ei istu idealistiseen elämäntapaan. Monet miettivät mieluummin työnsä luonnetta kuin sen vaikutusta – kunhan se vain tuntuu hyvältä. »*Small is beautiful*», sanotaan, tai: »*Think global, act local*» – ikään kuin olisi jokin hyve, että saavuttaa vain vähän.

Joissakin piireissä korkein ihanne tuntuu olevan olla vaikuttamatta mitenkään. Silloin hyvä elämä määrittyy ennen kaikkea sen perusteella, mitä *et tee*. Et lennä. Et syö lihaa. Et tee lapsia. Etkä varsinkaan käytä muovipillejä! Vähemmän, vähemmän, vähemmän. Pyrkimyksenä on mahdollisimman pieni jalanjälki, oma kas-

vimaa oman pikku talon vieressä. Saatat jopa vaikuttaa niin vähän, että olisit yhtä hyvin voinut olla olematta olemassa.

Tietenkin on hieno idea, että pienetkin tekosi ovat linjassa suurten ihanteitteesi kanssa (ja minusta moraalinen vähimmäisvaatimus on luopua tehotuotetusta lihasta). Mutta eikö hyvä elämä ole paljon muutakin kuin se, mitä jätät jälkeesi? Kai voit toivoa pystyväsi kuolinvuoteellasi sanomaan, että olet tehnyt muutakin kuin vain jättänyt jotain rikkomatta?

Tältä kantilta katsottuna jopa nykyajan moralistisimmilta aktivisteilta puuttuu kunnianhimoa. Tarkoitan tällä ihmisiä, joista käytetään nimitystä »woke». Usein sanotaan, että »woke»-aktivistit menevät liian pitkälle, mutta monessa asiassa he nimenomaan eivät mene tarpeeksi pitkälle. Varsin osuva onkin heidän pakkomielteensä sanoista, joilla maailmaa kuvailemme. Kyllä, sanoilla on merkitystä ja tietyssä mielessä ne jopa muodostavat todellisuuden, mutta loppujen lopuksi tärkeämpää on se, mitä teet.

Jos katsomme tämänäyttypisten aktivistien konkreettisia onnistumisia, tulos on pettymys. Nykyisin voit saada alta aikayksikön miljoonayleisön seksismin, rasismin ja kapitalismin vastaisella vuodatuksella (»*Kill the patriarchy!*» »*Defund the police!*» »*Tax the rich!*»). Mutta mitä sitten tapahtuu? Ei suuri joukko Instagram-seuraajia ole sama asia kuin tehokas organisaatio. Ei trendaava aihe vastaa enemmistöä parlamentissa. Välillä nykyajan protesti vaikuttaa vain joukolta klikkauksia ja tykkäyksiä siinä toivossa, että joku siellä jossain kuuntelee.²⁶

Black Lives Matter -liikkeen perustajiin lukeutuva Patrisse Cullors kirjoittaa: »Ihmiset eivät ymmärrä, ettei organisoituminen tarkoita muiden haukkumista internetissä tai osallistumista protestiin ja jonkin asian tuomitsemista.»²⁷ Oleelliseen muutokseen tarvitaan paljon enemmän. Miten muodostetaan koalitio? Miten lobataan tehokkaasti? Miten rahavirrat liikkuvat? Kuka on avainasemassa missäkin komiteassa, niin kansallisella, alueellisella kuin paikallisellakin tasolla? Millaista substanssiosaamista tarvitet

tietääksesi, mistä narusta vetää, ja miten voit ottaa ensimmäisen tärkeän askelen tekemällä vaikeaselkoiseen lakiartiklaan pieniä muutoksia?

Kunnianhimmottomien idealistien ongelma on, että he arvostavat tiedostamista enemmän kuin toimintaa. Sanoista ja aikeista tulee tärkeämpiä kuin teoista ja seurauksista, ja se, miltä tuntuu, muuttuu merkittävämmäksi kuin se, miten asia oikeasti on. Tiedostaminen ei kuitenkaan anna asuntoa. Tiedostamista ei voi syödä. Tiedostamisella ei saada planeettaamme viilenemään, tarjota suojaa 100 miljoonalle pakolaiselle eikä tehdä mitään niiden 100 miljardin eläimen hyväksi, joita maailmanlaajuinen tehoeläintuotanto hyödyntää.²⁸

Parhaassakin tapauksessa tiedostaminen on jonkin alku, mutta monelle aktivistille siitä tuntuu tulleen päämäärä.

Kategoria IV: idealistinen ja kunnianhimoinen

Voisiko olla toisinkin? Entä jos otetaan uraohjuksen kunnianhimo ja lisätään siihen reilusti idealismia. Mitä syntyy?

Saanan esitellä henkilökohtaisen sankarini, miehen, jonka mainitsen tässä kirjassa vielä moneen otteeseen: vapaustaistelija Thomas Clarksonin. 25-vuotiaana opiskelijana vuonna 1785 hän päätti osallistua Cambridgen yliopiston esseekilpailuun. Esseessä hänen tuli vastata ytimekkääseen kysymykseen: *Anne liceat invitos in servitutem dare?*

Eli: onko muita sallittua orjuuttaa heidän tahtonsa vastaisesti?

Tuohon aikaan tällaisen latinankielisen esseekilpailun voittaminen oli opiskelijoille oiva keino erottua edukseen. »Motiivini oli aivan sama kuin muilla nuorukaisilla vastaavissa tilanteissa», Clarkson kirjoitti myöhemmin, »toivoin saavuttavani mainetta kirjoittajana».²⁹

Hänellä oli vain yksi ongelma: hän ei tiennyt orjuudesta mitään, ja hänellä oli vain kaksi kuukautta aikaa panna ajatuksensa paperille. Nykyisin useimmat opiskelijat alkavat hermoilla vasta